

JOŠ NEŠTO O VOJNOM ŠKOLSTVU

Kada se ispituje opravdanost mreže i raznih oblika škola u JNA i kada se analiziraju postojeći programi u njima, mora se poći od toga — koliko vojno školstvo odgovara na tri osnovne i najbitnije pretpostavke za jedno dugoročnije planiranje razvoja aktivnog i rezervnog starješinskog sastava JNA.

Prvo, da li osnovno školstvo svojim sistemom i programom daje dovoljno široko i solidno znanje aktivnom starješinskom sastavu za vršenje široke lepeze funkcija u mirnodopskim oružanim snagama i da li ga to znanje dovoljno osposobljava za eventualni rat? Uz to se postavlja i pitanje — da li se na tu osnovu može naslanjati školovanje na višim stepenima i davati širi stepen znanja i kvalifikacije neophodnih da se odgovori zahtjevima velikog broja različitih radnih mjesta u jedinicama, štabovima, komandama i ustanovama. (U ovom napisu neće biti govora o aktivnom tehničkom starješinskom sastavu u klasičnom smislu, jer već sada količina složene tehnike u jedinicama tu klasičnu razliku između komandnog i tehničkog kadra smanjuje, a u budućnosti će je i načelno izbrisati).

Drugo, da li je u programe škola uneto dovoljno (u sadržajnom i metodskom pogledu) od egzaktnih nauka koje bi bile baza za svu vojnu i ostalu „nadgradnju“?

Treće, da li programi naših vojnih škola daju dovoljno marksističkog obrazovanja da bi starješine na osnovu toga mogle samostalno procjenjivati suštinu društvenih kretanja i rata kao društvene kategorije? Čak je nužno da na ovome bude i težište vrednovanja škola.

Smatramo da je napis pukovnika dr-a Ilije Mrmka „O koncepciji školskog sistema“ došao u pravi čas kao prilog razmjeni mišljenja o jednom ovako suštinski važnom kompleksu za dalji razvoj JNA, odnosno narodne odbrane u cjelini.

Nije namjera ovoga napisa da razrađuje cjeloviti školski sistem, već da pokuša obratiti pažnju na nekoliko, po našem mišljenju, posebnih i, kako to već običavamo reći, specifičnih problema, koji će, bez sumnje, biti prisutni pri konačnom koncipiranju sistema i programa škola, odnosno svih oblika obučavanja starješinskog sastava.

Prije nego što pređem na problem školovanja naših starješina želim reći samo nekoliko riječi o dva kompleksa problema, koji bi trebalo da budu tretirani kao dio školskog sistema (iako imaju i širi značaj) a to su predvojnička obuka i obuka rezervnog starješinskog kadra. Postavlja se pitanje da li predvojnička obuka ovakva kakva je do sada bila, sadržajno i metodski prati proces modernizacije armije i narodne odbrane u cjelini? Da li zadovoljava priprema rezervnog starješinskog kadra i održavanje njegovog nivoa znanja? Modernizacija oružanih snaga, razvoj raznih vrsta opreme i naoružanja traži sve više znanja i vještine. Odmah se postavlja pitanje — za koje grane i vesove je moguće pripremiti rezervni starješinski kadar, a za koji je to nemoguće? Ovaj kompleks po svojoj važnosti je takav da zaslužuje posebne napore, da bi se našla odgovarajuća rješenja. Sigurno je da će se osnove školskog sistema koji se predlaže za aktivne starješine u svojoj suštini biti primjenljiv i na rezervne starješine, iako će oblici održavanja, pa i proširenja nivoa znanja rezervnih starješina neminovno biti veoma različiti. Ova materija traži posebne analize i studije. U ovom napisu zadržaću se najviše na problemu školovanja naših starješina.

I događaji i dosadašnja iskustva govore da je neophodno da aktivni starješinski kadar kontinuirano prati razvoj naoružanja i opreme u najširem smislu. I ne samo da prati nego da ih dobro poznaje, jer se starješinski kadar ne priprema za upotrebu nekog apstraktnog naoružanja i opreme već, u prvom redu, onog što ima. To je jedini put da bi se postigli optimalni tehnički rezultati. Poznavanje stvarnih tehničkih mogućnosti naoružanja i opreme omogućava starješini svrsishodno i racionalno kombinovanje svih elemenata borbenog poretka radi izvršenja dobijenog zadatka, bez obzira na nivo na kojem se rješava.

Sadašnja zasićenost složenom tehnikom zahtijeva veoma solidna znanja od svih onih koji je upotrebljavaju. Ovdje ćemo navesti samo kao primjer sve širu primjenu elektronike i sredstava automatizacije u sistemu rukovođenja i komandovanja. Značaj poznavanja elektronike i sredstava automatizacije nije samo u tome da bi se znalački i spretno mogla upotrijebiti odgovarajuća sredstva već da bi se istovremeno realistički i blagovremeno mogle procjeniti mogućnosti protivnika. Naime, i protivnik raspolaže sličnim sredstvima te da bi se moglo procijeniti kada, za koliko vremena može reagovati na naše postupke ili nam, otkriti namjere, nužno je poznavati sve njegove mogućnosti informacija.

Kada govorimo o nužnosti poznavanja elektronike, ne mislimo samo i isključivo na onu količinu znanja i rutine koja je neophodna za znalačko korištenje elektronike. Nije tu samo riječ o potrebi znanja radi eksploatacije tih sredstava već i radi potpunog razumijevanja raznih sistema koji se upotrebljavaju, radi cjelovitog razumijevanja stvarnih a ne apstraktnih mogućnosti elektronike. Poznavanje elektronike, neophodne u sadašnjoj fazi razvitka proizvodnih snaga u cjelini i opštem društvenom upravljanju, korisno je i aktivnom starješini, i to ne samo za struku već i za riznicu njegove opšte kulture.

Ako imamo pred sobom viziju savremenog boja ili rata u cjelini, ma koliko ona bila apstraktna ili skromno zamišljena, uočljivo je nekoliko komponenata od presudne važnosti. U prvom redu je tendencija porasta pokretljivosti, druga je porast vatrene moći a treća sveobuhvatnost dejstva. Zato danas nije dovoljno samo poznavanje suvih taktičko-tehničkih elemenata pojedine vrste oružja i opreme, već je nužno i solidno poznavanje svih bitnih elemenata koji će imati uticaj na efikasnost jednog ili drugog oružja ili opreme u konkretnim uslovima. Drugim riječima, potrebno je poznavanje čitavog niza sistema iz kojih je komponovan borbeni poredak protivnika kao, na primjer, sistem artiljerijskih vatri, sistem izviđanja i osmatranja, sistem protivtenkovske odbrane itd. Da bi se sve ovo razumjelo, valja imati veoma široku i solidnu opštu tehničku kulturu, koje nema bez znanja matematike, fizike (ne samo klasične) hemijske (tehnologije), balistike i još nekih drugih nauka. Potrebno je i dalje ulaženje u analizu pojedinih elemenata borbenog poretka. Bez toga se ne može zamisliti savremeni starješina. Ovdje pojam borbenog poretka treba shvatiti u najširem smislu, ne samo u nižim kategorijama. Uočljivo je da savremeni starješina mora stalno da dopunjuje, usavršava svoje znanje, proširuje horizont svojih spoznaja, ali ne samo nekim empirijskim putem već i kroz teorijsko izučavanje suštinskih pitanja vojne nauke.

Pada u oči da razvoj savremenog naoružanja i opreme, njegova razorna moć izaziva sve veće i potpunije područstvljenje narodne odbrane u cjelini. I ukoliko dođe do upotrebe tih savremenih sredstava, društvo, država, nacija koja je najpotpunije organizovala odbranu, pretrpjeće najmanje gubitke, izdržaće napad i očuvati svoju nezavisnost bez obzira na oblike otpora koje će biti prisiljena da primjenjuje. Treba biti spreman na sve vjerovatnoće, jer je nemoguće unaprijed i sasvim sigurno ocijeniti koja će sredstva biti upotrijebljena. Moramo imati na umu da i protivnik nema apsolutnu slobodu upotrebe svih sredstava kojima raspolaže, jer i sam mora od njih da se čuva. U savremenoj publicistici može se naći dovoljno napisa koji omogućuju sagledavanje svih tih efekata, odnosno posljedica.

Namjera mi je da ovim do sada rečenim pokušam samo ukazati na neke osnovne nužnosti, koje moraju biti ne samo prisutne nego i odlučujuće pri sastavljanju savremenih programa vojnih škola.

Program osnovnog školovanja, bez obzira za koju kategoriju aktivnih starješina, mora dati što je moguće širu naučnu osnovu, na kojoj će se moći dograđivati nužna znanja ili oformljivati određeni stručni profili, vezani za radna mjesta u jedinicama, komandama ili ustanovama. Zanatski dio u obrazovanju aktivnih starješina treba u izvjesnom smislu da je sekundaran. Naime, zanatsku stranu — komandovanje odjeljenjem, četom, oruđem, bataljonom itd., moguće je postići za relativno kratko vrijeme na razne načine i kroz razne forme. To je moguće postići raznim oblicima stažiranja ili nečeg sličnog, i to po završenom osnovnom školovanju ili čak u

toku samog školovanja. Ovdje ne ulazim u vremenski odnos fundamentalnog i stručnog obrazovanja, koji, zavisno od veza, grane, treba da bude različit. Primjera radi navodim da fundamentalno obrazovanje pomorskog oficira mora biti veće nego npr. oficira oklopnih jedinica i to ne samo po sadržaju, što je sasvim logično, već i po vremenu trajanja itd.

Nužnost što šire naučne osnove osnovnog školovanja proizlazi ne samo radi osposobljavanja za konkretan rad ili odgovornosti koje starješina prima na završetku školovanja već i da bi uspešno mogao da prati dalji razvoj vojne misli, ratnu tehniku, kao i radi pripremljenosti za više stepene školovanja.

Za dogradnju stručnog nivoa u svakom rodu su specijalistički kursevi. Oni bi starješinama pomogli da podignu stručnost na viši nivo, neophodan za savremenu upotrebu određenog roda u sklopu združenih taktičkih jedinica. Njih bi trebalo tretirati kao neku vrstu međustepena obrazovanja, nešto između osnovnog i višeg školovanja. Više školovanje treba da osposobi starješine za radu u višim komandama. Ovdje je nužan i viši nivo fundamentalnog obrazovanja, jer učešće u rukovođenju jedinicama ili ustanovama višeg stepena zahtijeva, u prvom redu, savršeno poznavanje raznih sistema uklopljenih u borbeni poredak. To zahtjeva sasvim definisana znanja, radi vremenskog i prostornog sasređivanja napora radi postizanja uspeha svih elemenata borbenog poretka. Kada govorimo o sistemima, ne mislimo samo na sisteme upravljanja u kibernetičkom smislu, već na razne sisteme u okviru borbenog poretka, kao na primer, sistem protivtenkovske odbrane, sistem artiljerijskih vatri (ne baražne vatre, koncentrične, već sistem od nižih ka višim jedinicama) itd.

Ovako postavljeni zahtjevi sistemu školovanja tražiće, s obzirom na razvoj nauke, kontinuirano korigovanje programa i sasvim definisane profile nastavničkog kadra. Ovo je moguće zadovoljiti samo kombinovanim nastavničkim sastavom. Znači da predmete opšteg fundamentalnog značaja na osnovnom i višem stepenu školovanja mogu predavati nastavnici sa odgovarajućim fakultetom, i to sa kvalitetom iznad prosjeka. Dio programa koji je čisto vojnog sadržaja predavali bi nastavnici-oficiri sa odgovarajućim verifikovanim znanjima.

Boljem izboru i motivisanosti oficira za poziv nastavnika u vojnim školama smatramo da bi doprinelo i odgovarajuće stimuliranje. To ne znači da bi im trebalo omogućiti sticanje činova van zakonskih odredaba, već da verifikacija sposobnosti nastavnika bude isključiv osnov za materijalno stimulisanje i davanje određenih gradacija nastavničkog znanja. Smatram da sadašnju krutost formacije, koja određeno fiksira broj nastavnika po činovima, treba odstraniti i omogućiti da nastavnik može biti svaki oficir sa određenim kvalifikacijama bez obzira na čin.

Postavlja se pitanje — da li osnovno školovanje aktivnog starješine treba da stiče isključivo kroz vojne škole, tj. od osnovnih do najviših, vezanih konkretnim zahtjevima pojedinih vidova ili rodova naših oružanih snaga i na koji način ga obrazovati pa da

zadovolji sve savremene potrebe. Danas već, a u budućnosti će još više biti nužno da određeni dio oružanih snaga u širem smislu, bude u svakom momentu spreman da odgovori na pojavu ma kakve opasnosti. Posebno to važi za elektronski dio koji kontroliše i signalizira svaku pojavu opasnosti. A elektronski sistem zahtijeva veoma visoku stručnost i sposobnost visokih kvaliteta. Zato je i problem da li će biti društveno opravdano, ekonomično i naučno opravdano obrazovati aktivne starješine u vojnim školama kao dosad ili će to biti poslije završenog osnovnog školovanja u građanstvu (srednje škole za podoficire, a odgovarajući fakulteti za oficire) sa kraćim kursovima za vojnu primjenu odgovarajuće naučne discipline. Uz ovo se otvara i problem da li je potrebno da se već sada na fakultetima tj. pojedinim naučnim granama programi prošire i na domen vojne primjene dotične grane. Vjerujem da problem vrijedi izučiti i sagledati. Uostalom jedna takva orijentacija ne bi bila ni nova ni originalna, jer je već u nizu zemalja vojni dio, vojna primjena određene nauke zastupljena u odgovarajućim obimima na fakultetima. Smatram da jedna ovakva orijentacija ne znači militarizaciju nauke, već nužnost savremenih kretanja. U političkom smislu ne može imati nekih negativnih posljedica zbog suštine našeg samoupravnog socijalističkog društva.

Ne mislim da je problem sa ovo nekoliko misli iscrpljen, ili dokazan. Trebalo bi izvršiti mnogo obimniju analizu da bi se došlo do konkretnih odgovora.

Iz svega do sada rečenog izveli bismo zaključak da je na svakom stepenu vojnog školovanja nužno programski obezbijediti tri dijela, odnosno da se program mora sastojati iz: društveno-političkog, odnosno marksističkog obrazovanja, fundamentalnog, egzaktnog (matematika itd.) i vojnog. Na raznim vremenskim kraćim oblicima obrazovanja društveno-politički faktor može biti zapostavljen ili pak sveden na minimum, a fundamentalno-egzaktni zavisno od cilja obrazovanja.

Ako imamo pred sobom današnju stvarnost, koja se na vojnom planu odražava trkom u naoružanju, a nije moguće sagledati kada će prestati, i da to znači, u prvom redu, sve veće i potpunije angažovanje nauke, da su sistemi naoružanja sve složeniji, sve „naučniji”, onda je jasno da sve to zahtijeva od savremenog starješine sve više i potpunije poznavanje definisanih naučnih disciplina. Prema tome vojno školstvo, njegov sistem svojim programima mora obrazovati starješinu koji će, počevši od osnovnog školovanja, dobiti dovoljno široku osnovu da može odgovoriti predviđenim dužnostima.

General-pukovnik
Srećko MANOLA